

Трынаццаць гадоў падарожніцтва па моры кнігі бібліятэкары Спудыя гаварыць у бібліятэцы. Злева Яноўкі. Завочна на скарочана бібліятэцы тэатра, а потым — Міскай педагогічнай інстытуце. Зараз Яноўкі загадвае чытаннем у бібліятэцы і сама зрабілася першым пачынальнікам завочнай кнігі ўсіх тых, хто цікавіцца літаратурай.

Фота в. ДУБІНКА.

ЛІТАРАТУРНЫ ФАКУЛЬТЭТ

У Мінскім Палацы культуры прафсаюзаў працуе літаратурны факультэт універсітэта культуры. На адным з апошніх заняткаў перадаў слухачам выступілі беларускія пісьменнікі С. Грахоўскі, М. Аўрамчыч, А. Дамінін, М. Скрыня. Яны расказалі аб развіцці беларускай савецкай літаратуры, чыталі свае новыя творы.

Такія сустрэчы аматараў літаратуры з пісьменнікамі вырашаюць наладжваюць рэгулярна.

А. ШАРОНКА.

ПРАПАГАНДЫСТ КУПАЛАЎСКОЙ СПАДЧЫНЫ

Спярнілася 75 год з дня нараджэння Леаніда Дамінінаўскага і яго шчырага прыхільніка і настаўніка папулярнага творчэскага Яні Купалы, сястры народнага песняра. Змяну будучага паэта завявала з сястрой сапраўднай дружнай, якой яны засталі вернымі наваўсёды. Яна Купалава велікая любіла сваю малодшую сястру і прысягнула ёй адзіна з самых ранніх вершаў. У юнацкіх гадах Леанід Дамінін падтрымліваў паэта матэрыяльна, плаціў ёй тым жа. Пасля смерці народнага паэта і стварэння літаратурнага музея Леаніда Дамінінаўскага дапамагала дырэктару і заснавальніку музея, удаўце паэта Уладзіслава Францава Луцвіча ў прапагандае спадчыны народнага песняра. Пару Леанід Дамінін у належаў прапагандае прапагандае Яні Купалы. Леанід Дамінін прымаў удзел у вечах, якіх прысвечвалі прапагандае і ва ўстановах, у інстытутах і школах Мінска, выступала па радыё тэлебачанні. Інжынерчы на немалыя ўзросце і слабое здароўе, Леанід Дамінін узяўся з'яўляцца адным з самых актыўных нштатных супрацоўнікаў музея, самаахвотна адымаў свой час на прапагандае і вободнае гаспадарства і пашаннай усяго калектыву.

Л. ВАНКОВІЧ, навуковы супрацоўнік Літаратурнага музея Яні Купалы.

Знайка ПОШТЫ

Бас захараў. Шмат гадоў служыў ён людзям, іграў маршы на дэманстрацыях, ахвотна выводзіў танцавальныя мелодыі. І раптам здарылася. Некалькі месяцаў яшчэ хрыпела, задыхаўся, потым канчаткова змоўк. Дырыжор занепакоіўся. Без басі і аркестра няма. На хворага надалі чахол і павезлі ў майстэрню, дзе рамантуюць музычныя інструменты.

Тут казка канчаецца, і пачынаецца зусім не казачная гісторыя пра рамонт.

Пакуль майстар ставіць дыягназ і аформляе заказ, некалькі дзён пра месца, дзе адбываецца дэмантаж.

Гомель — горад музычны. У ім пяць дзяціных музычных школ, два вучылішчы — музычнае і музычна-педагагічнае, ва ўсіх сярэдніх школах працуюць музычныя гурткі. Эстрадныя, духавыя аркестры, аркестры народных інструментаў ёсць у палачанскай культуры, клубна, навучных устаноў, на фабрыках, заводах.

Дадаць сюды тысячы гамельчан, якія маюць піяніна, балны, акардэон, гітары, балалайкі, скрыпкі... Відаць, бас бас ва ўжо не турбуе — у такім горадзе не пакрыўдаць музыку. Аднак не спяшацца з азнаваданнем.

Кіраўнік аркестра атрымаў катанцыю і паехаў, а інструмент паклаў у куток. Мінус дзень, п'яць дзён. На чахол паспеў асцёп пил, іншыя інструменты бесшумна леглі побач, а пра бас усё на ўспаміналі.

Навесела было на душы і ў майстра, які выпісаў катанцыю. Рамонт інструмента заняў бы ў яго два-тры дні, каб...

Каб былі дэталі, — гаворыць Уладзімір Кузьмін. — У нас няма мушкету, стоюк галасавой машыны, вясер-клапанай і многіх іншых частак, — скардзіцца майстар. — Усё гэта павіна пастаўляць Кіеўская фабрыка духавых інструментаў, але не пастаўляе. Я сам змагаўся тут і там, аднак нічога не змог дамагчыся.

А як да гэтага ставяцца кіраўнікі арганізацый, якой падпарадкавана майстэрня? Раней яна належала ўпраўленню мясцовай прамысловасці, а цяпер — з-за некайга дзіўнага рашэння — рамбінтэхзаводу, занятаму вырабам керагазай і сейфаў. Заводу майстэрня дае прыбытак, а завод майстэрні не дае нічога. Майстры самі вымушаны хадзіць па арганізацыях у пошуках дэталей, купляць за свае грошы матэрыялы.

У майстэрні ў вучэбны цэлых два камплекты духавых інструментаў. Іх кі выпадак. Хіба гэта не такое ж ханжаства, як у тых настаўніках? Хіба не лепш згадзіцца адразу, як Бабкоў? Усё адно не дае тры есці, не галадаць жа ў знак пратэсту супраць вялікадня.

— Ніхто не будзе звяніць. Андрэевіч. Не бойся. Не думай, што людзі не разумеюць. Ды ім самім бог — для прыкладу. Хіба такія, як ішчы маі, шыра вераць. А так... Чуў, што Лізавета казала? Але хочацца людзям, каб хоць адзін дзень мець святла...

— Будзе Першамай. — Мы з табой і на Першамай не дамо пагуляць. Аб'явім рабочым днём. — Аб'явім, а выконваць будзем, як сёння. Чога варта пастанова, за якую прагаласавалі? Наводнага чалавек на полі...

— Хіба б коней куды загнаў далей ад дарогі, — нечакана падтрымаў Бабкоў. — Наездзе хто з раёна — адразу ўбачыць, што ў полі нічога...

Грамыка неяк даўна ўсімніўся, крутнуў галавой.

— Ох, усе мы ад адзін сабе хаваша! Колькі тамска трэба хоць адзін дзень святла, яны в пастроіцца не вылазця.

Петро зразумеў, што першай фразай Грамыка адымаў ён Бабкоў, а яму — на яго ваганні, на яго спробу прыкрыць слябовай засонавай згоду пааблаць. Гэта кінула за жыццё. Што цяпер лепш — катгарычна адмовіцца ці рашуча згадзіцца? Тое, што кінула гэты бацьчы, як кажуць, наскрозь і глыбей, чытае нават тва думкі, якія сапраўды часам сам ад сабе хаваш, ці ва ўсялякім разе не адразу даеш ім права ўплываць на рашэнні, — прымусяць адкінуць прач усялякую дыпламатыю і агаворкі.

— Пашлі. Было не было. Бюро нам усё адно не мінаваш. Не за гэта, дык за другое.

Петра бязтэжыла, што дома ў Грамыкі сямідзесяцігадова п'яцца, якая чаго добрага, яшчэ пачне «хрыстававацца». І дзеці — школьнікі, сын і дачка. Але Пяня і прапрадзедка, усё прадуладзеўнае і старэй, ні дзвені у хаце не было. Але былі ўжо тат Саша і Ленка і жонка Бабова з сыном ад першага мужа, што загнаў у партызаны, а атрыла Івана Дзіміявіча. Жылічныя памалі гаспадыні збіраў на стол, хоць там стаяла ўжо столькі смалаты, што ў галадзінна Шапталова закружылася ў галаву. Хутэй бы за стол!

Ды раптам на вуліцы загурчаў матор, фіркнуў чымнуў, заглух. Каля хаты старшыні спыніўся «Віцька».

— Анісіма! На нейкі момант усё яны — і мужчыны і жанчыны — анімаў, аспілі ў недарачных паставах, магналі, а больш неатуральных і смежных, чым гарадзіны, яго сям'я і ўсё акружэнне ў фінале «Рэвізора». Ніхто не ведаў, што рабіць.

Нарэшце, Грамыка скамандаваў шпатам, як у начной атамі: — За мной! — і гэтак жа, як на фронце, прыгнуўся, шымгнуў у дзверы. Бабкоў — за ім.

НА БЮЛЕТЭНІ...

прывезлі з Ельскай школы-інтэрната і Дзяміхайскага спіртзавода. Ляжачы інструменты даўно, хоць маглі б быць араментаваны за некалькі дзён. Справа ў тым, што трубы трэба панікаваць. На рамбінтэхзавадзе ёсць патрэбнае абсталяванне, і завод нібы не адмаўляецца ад работы. Але пакуль адтуль прышлюць машыну, пакуль панікаваць, пакуль прыязуць за наезд... Дарэчы, інструменты, вочны на выпадковыя машыны, часта б'юць, драпеюць, і іх адразу трэба зноў рамантаваць... Але не толькі нікаваць, а і моцна зрабіць у майстэрні — тут няма шліфавальніка і такарнага станку, не працуе свідравальны — забралі патрон. Аднаво прыстасаванне, якое пакінулі майстрам, — станок для навікі струн, і то, мусяць, таму, што на яго ніхто не капаіцца — больш навіца струны нікому не трэба.

Таварыш з рамбінтэхзавада, можа, скажыць, што для ваннай, станку і іншага абсталявання няма памішкання. Пра гэта трэба пагаварыць асобна.

Майстэрня размешчана ў адным пакоі. Каб трапіць у яе, трэба прайсці праз цырульню, дзе заўсёды многа людзей. Такое суседства вельмі невыгоднае, асабліва калі прывозіць у рамонт піяніна. У сваю чаргу і цырульнікі скардзяцца на шкодныя выперні ад паікі, на шум ад настройкі інструментаў. Музычную майстэрню і знясіць не проста — тут няма шліфавальніка, не гаворачы ўжо аб рэкамандуе ў горадзе. Здарэцца, што майстрам даводзіцца нават хадзіць па арганізацыях, угаварваць здаць інструменты ў рамонт.

У невялікім пакоі працуюць чатыры майстры і адзін вучань. Тут і прыёмны пакой, і склад. Музычны майстэрні абсалі спецыяльнае памішканне ў новым доме па вуліцы Перамогі. Але цяпер чамусьці гэта памішканне прыстасоўваецца для іншых мэт.

Як жа быць гамельчанам? Гораду вельмі патрэбна добраахвотнае навіца майстра на рамонт музычных інструментаў, хоць адна на першым часе. Пра гэта трэба спытацца ў кіраўніку рамбінтэхзавада, у работніку абласнога ўпраўлення культуры, у работніку гарсавета. А пакуль што бас п'яцца ў кутку майстэрні, і, відаць, дарэмна чакаюць яго таварышы па аркестру — не хутка ён адвядзе выйдзе, доўга яму даведзецца быць на бюлётэні.

Д. КАРЛІЧ.

МАРОТНЫ РЭЦЫПІ ШЧОДРЫ «ДУДАРЫК»

Што граіць таінь, нярэдка яшчэ выходзяць у нас кніжкі для дзяцей, у якіх сабраны слабыя, невыразныя, статычныя вершы, з вядымі рыфмамі і цяжкім рытмам, вершы, якіх малым чытачы ці слухачы не ўспрымаюць і не запамінаюць. Кніжка ж, пра якую хочацца сказаць некалькі слоў, з'яўляецца ў гэтым сэнсе прымемным выключэннем. Яна, несумнінна, знойдзе сярод кніжачных і пацешных нашых малых і нямаля шчыра і адданых сяброў.

Напісаў гэтую кніжку адзін са старажытных нашых паэтаў Васіль Вітка. Называецца яна «Дударык». Сабраны ў ёй гудні, жарты, вершы, казкі.

З першых старонак малы слухач ці чытач адразу трапіць тут у захапляючы свет дзіцячых гульняў, дзіцячых фантазій, у свет дзіцячага разумення навакольнага, а ў свет блізкіх і знаёмых ім паняццяў і адчуванняў. Кніжка адкрываецца вост гэтай даўно знаёмай бабачыня лесевай «Кую, кую ножку». А далей ідуць вершы пра тое, як сарока-белачка блізка сваім дэткам дзеляла, як бліскучымі іграшкі дэкаў збіраў, як хапаў узабелі «затруцілі мідзведзі», вершы-казкі пра дзіўнага дударыка, якому ўсе несці па пірагу за яго цудоўную музыку.

Гэта — толькі першы раздзел кніжкі, які паказвае вельмі дзіўнае «Родная палева». Сябраціць тут пазычаныя атрапкі народных жартаў, гульніў, загадкаў, казак зробленыя з вядымі тэстам, з тонкім адчуваннем і разуменнем дзіцячай душы. У арсенале паэта — выразныя і разнастайныя рытмы, звонкія рыфмы, рухомы, яркі і поўны нечаканнага сюжэту, протыя, даходлівыя фразы. Вершы гэтыя меладзічныя, песенныя. Пад іх лёгка скакаць са скакалкай, яны прасяцца, каб іх спявалі, іх хочацца паўтарыць. Для прыкладу можна нагадаць вост хоць бы гэтыя радкі:

Чыні, чыні, чымачыні —
Едзе зайчык на саначках.

Шмат цікавага і паважальнага знойдуць малыя і ў другім раздзеле кніжкі — «Нашы птушкі». Вось як цікава, аказваецца, спявае-расказвае пра сабе ластаўка:

Шатавіца-матавіца
Па-янаму гаварыла,
Пела па-турчы.
Пілакала па-грэцку,
Зносіла — шыльва,
А з хвосціна — вільца,
Спадыскаду — палатно.
Пілакала алашчык шпюці, шпюці,
Заірнула ў я гумыно,
Дзювакля: шпюці, шпюці...

Трэці раздзел кніжкі — «Кладзі». В. Вітка, «Дударык». Гульні, жарты, вершы, казкі. Для малодшага ўзросту. Выдавецтва «Беларусь», Мінск 1964.

ЧЫТАЮ КНІГУ ТАВАРЫША

Свой другі зборнік вершаў Данута Бічэль-Загнетава назвала «Неман ідзе». І гэтым яны падкрэсліла не толькі, так скажыць, географічныя каардынаты свайёй творчасці, але і вытокі натхнення, крыніцы пазычанага фарбаў і вобразаў. Перачытаеш гэтую невялікую кніжку — і перад табой адкрываюцца непаўторна прываблівае ў сваёй красе прасторы Надзям'яноўня. Памянаецца цікавае падарожжа ў свет хараста роднай прыроды, у свет пачуццяў і думак тых, хто аздавае іе сваімі рукамі. Тое, аб чым расказвае паэта, гэта не проста аб'ява, прыкметнае ёю ў жыцці, але і працу, вынашанае ў сэрцы.

Большасць вершаў Бічэль-Загнетава — гэта лірычныя мініяцюры. Але ўсе яны, нібыта звонкія рачулі, аплываюць у адзінае рачыска пазмы роднага краю.

Сонцу —
Зямлі —
Вядома,
Кіго прыміць спачатку,
Прычэпа —
Адваю на Нёман.
Сядзе ў рыбніку чайку,
Закіне ў тое невад —
І палпыло на неба.

Каб напісаць такія радкі, стварыць гэты жывы і загляблены і пазычана-ўздыск вобраз, трэба па-сапраўднаму любіць сваю зямлю, тую зямлю, без дотку да якой не можа ўзняцца ў вышыню нават сонца! Так звячэйнае назіранне, азоранае святлом аўтарскай думкі, робіцца фактам пазычанага мастацтва. Уменнем перадаць дынаміку з'яў прыводзіць і не шматколерны рух сутучна чалавечай душы адназначна многія вершы Данута Бічэль-Загнетава. Вось невялікі верш, які зноў жа такі хочацца прывесці цалкам:

А на Нёмане —
Крыгаход,
Крыга-востравы,
Нібы розумны...
А нашоў ты
Кожны год
Мне прыносіць
Прыстаўкі рэстаўт?
Я сама пачула
Не паверыла,
Не прыходзіла ў талаву,
Што ад гэтага ветру,
Ад берагу,
Ад самоў сабе
Адлінуць...

Абавязнае гэтых радкоў не толькі ў тым, што ў іх, дзякуючы

Данута Бічэль-Загнетава. «Неман ідзе». Веды. Выдавецтва «Беларусь», Мінск 1964 г.

З ЧЫСТЫХ КРЫНІЦ

энергічна, рытмічна і музычна зрытанай, добра перадавана імклявае стыхі вясновага развола. Вобраз рап, якія крыніцы аюва ідуць, вобраз інструмента крыхтово дамагае нам адуць і зразумець ісікалагічны стан аўтарскага «я» ў нейкі вельмі адказны момант, калі раззв'язваецца вузел складаных перажыванняў і прыходзіць душэўнае абнаўленне. Верш кранае той глыбінёй пазычанага паэтку, дзе за скупымі сціслымі словамі схаваны вялікі, змяшчальны зарад, дзе ўгадваецца ізія гісторыя адносіх двух сэрцаў. Здышчы зракавы шрыхом, трапіна выхаленнай і высвечанай аўтарскай уяўленнем дэталю перадаць тонкія руй чалавечай душы — адна з прываблівых рыс таленту Бічэль-Загнетава. Вось, напрыклад, як пазычана, з якой адкрыленасцю расказваецца ў вершы «Ранак» аб надыходзе дня:

На палі,
На дрэвы
І на праслы
Агусянцы паволі ісець,
Па шырокім неўгамонным
Негэропа сонца разлілось
Нэкта і вочу цыціць
Млявай іменнай...
Меней...
Меней...

Есць у лірычнага «я» Бічэль-Загнетава тая чыстая погляд, якая ўласціва святаўспрымання чалавек працы, таго, што здольны не толькі адуць, але і памянаць хараста навакольнага свету. Схіляюцца да засяроджанага розуму над а'ямі рачынаецца, спроба пранікнуць у іх адзіназначнае сутнасць вынікае ў пазычанае зусім не з жалання падрабязна пад «моду філасафічнасці» (якою грашаць некаторыя малыя літаратары), а з унутранай патрэбай разабрацца ў тым, што не па-чалавечы хваляе, што заапававае іе жыццёвымі панятам.

Дзякуючы гэтай чыстасці погляду ў лірыцы Бічэль-Загнетава так натуральна, так гарманічна чаргуюцца матывы прыроды, працы, халяння, зліваючыся ў адзіную песню роднай зямлі. Увагу чытача, напэўна, спыніць радкі, у якіх апавядаецца аб тым, як жыццёвы колас прабіўся з злінянай цымцы і на тонкай, як промень, сідзішчы пачкаў галавою сусвету... Сказана вельмі проста, але колькі глыбокага сэнсу ў гэтых словах: зліня чалавечай працы, нарадзіўшыся, вітаецца з космасам! Так з назірання над звячэйнай, здавалася б, добра вядомай нам з явай вырастае вобраз шырокага гучання, які сцвярджае веру ў багавежную матушчына стваральнай волі чалавека. А з якой чыстай і задушыўнае піша Бічэль-Загнетава аб каласных кашах, што з сенажай дадому ісець на кончыках косаў пясню і стому, які вядуць паміж сабой паяўляны. І вост «нарэшце ў сасновым лесе стому скарылася пясню...» Думка аб тым, што праца ўздымае чалавека, надае яму невычарпальную духоўную сілу, робіць яго неўміручым, гучыць і ў вершах «Гаршкалебні» і «Стары касец».

Хочацца адзначыць ішчэ адну асаблівасць таленту Бічэль-Загнетава — іе імкненне творча асвойваць і развіваць традыцыі фальклорнага паэты. Такія вершы, як «Касец», «Іе лані зарыца», «Слаўлем на вушка пачу», па форме вельмі блізкія да народнай пясні. Прачытаўшы гэтыя творы, ішчэ раз пераконваешся, якім невялікім арсеналам мастацкай выразнасці і з'яўляецца скарбіна народнай творчасці. Майстэрству будавання дынамічнага сюжэту, багаччу і гучнасці рытмаў, натуральнасці лірычных інтанацый, умению надзяляць пазычаныя вобразы ад-

метнымі рысамі чалавечай характары, дасціпнасці і трапінасці слоў — вост чаму вучыцца Бічэль-Загнетава.

На танцы не схадыць,
Ні ў кіно,
Ні ў ісецку паслаць праз аюю,
Ні а суседзіным суседам
Пасядаць
Ні на абнава дзеда
Паглядзець,
А нашоства галаву
Адуць!
А та мне ты —
Хочь а русальні гавары...
Сам паслаць да прыгажуні?
От я табе пакажу!

Нечаканна, наўмысна «алагічнасці» апошніх двух радкоў раптам асвятляюць увесь верш новым сэнсам, і мы бачым, колькі схаванай сардэчнай дабраці ў гэтых гукаў, як тэмпераментальна сцвярджаецца ў ім чысціна чалавечай пачуццяў.

Вядома, новы зборнік Бічэль-Загнетава не ва ўсім бездакорны. Думаемся, паэта азважа свае творчыя магчымасці, абмяжоўваючыся ў большасці вершаў уражанымі і назіранымі, звязанымі з жыццём вёскі, — тымі ўражанымі, якія ішчэ захаваўся з маленства і юнацтва. Таму шмат у іе вершах надзімаемкі заранка, рос, сенажай, палых сіджыч — усё яго таго, што адбылося ў вясковых уславінах. І можна толькі пажадаць, што паэта чамусьці сядома стараецца, так скажыць, «адамуціцца» ад трынаццаці годна станаўлення дна, якія блыскаюць кошта станаўлення ў дзверы часу.

Гэтыя «убікі» паэта не раз дзімаюць у сваіх вершах («Можна сядзець з табой ва вёсцы і павернем у тая вёска! І павернем у тая вёска, але не хмарыцца, дзе не старыцца, дзе наўна і хораша марыцца»). Напэўна і сама паэта разумее ілізорнасць такога падарожжа. Бо калі бы не была зямля і чаробнай краіна юнацтва, з ёю трэба раззв'язваць, каб не спазніцца — паграпіць у сталясць.

Вершы, што Данута Бічэль-Загнетава адукае рэзэрвы для ізіяна-мастацкага ўзабагачэння свайёй творчасці: калі пашырыцца тэматычны дыяпазон, калі яе пазычана Нёман будзе не толькі амяваць лугі і жыты, але і бетон гарадскіх набярэжных, і панісе на сабе судны з пасажырамі, і сасновыя палы для будоўляў, і ўпражжэння ў турбінах, магучыя энергія якіх электрыкуе наш час...

А гэта жадаем, якое дзіцячы на аснажана кірунку творчых пошукаў малой паэта. Есць у зборніку «Неман ідзе» і іншыя, больш прыватныя недахопы. Некаторыя вершы настолькі назначаны па змесце, што гучаць не больш як лічыцца брагэроткі. Гэта ў першую чаргу вершы «Ловаць», «Прыёмнае заранка...».

«Усе называюць мяне жаданай...» Усе называюць мяне жаданай, не больш як версіфікатарскія практыкаванні, як спадчына гульні. Яскрава ўяўляем аб творчасці такога роду дамоць хоць бы наступныя радкі з верша «Ловаць»:

Ціка Ловаць
Наменьчыкі ловаць,
Кінуць наменьчыкі —
Пырену стурменьчыкі.

Што ж, натуральна дапусціць, што такі забавны занятка можа спускаць нават чалавек ў стаўным узросце. Але ж ці абавязкова павадаваць пра гэта чытачу, ніхай сабе нават у вершаванай форме?

Хочацца выказаць у пазычанае неўпэнаўнасць, што пазычана рака Д. Бічэль-Загнетава, якая біра пачатак з чыстых крыніц народнага жыцця, не абмялае, а, на бірачыны шырыню, будзе павядаваць нестэ свае звонкія хвалі ў мора Беларускай зямлі.

Пятрусь МАКАЛЬ.

кі выпадак. Хіба гэта не такое ж ханжаства, як у тых настаўніках? Хіба не лепш згадзіцца адразу, як Бабкоў? Усё адно не дае тры есці, не галадаць жа ў знак пратэсту супраць вялікадня.

— Ніхто не будзе звяніць. Андрэевіч. Не бойся. Не думай, што людзі не разумеюць. Ды ім самім бог — для прыкладу. Хіба такія, як ішчы маі, шыра вераць. А так... Чуў, што Лізавета казала? Але хочацца людзям, каб хоць адзін дзень мець святла...

— Будзе Першамай. — Мы з табой і на Першамай не дамо пагуляць. Аб'явім рабочым днём. — Аб'явім, а выконваць будзем, як сёння. Чога варта пастанова, за якую прагаласавалі? Наводнага чалавек на полі...

— Хіба б коней куды загнаў далей ад дарогі, — нечакана падтрымаў Бабкоў. — Наездзе хто з раёна — адразу ўбачыць, што ў полі нічога...

Грамыка неяк даўна ўсімніўся, крутнуў галавой.

— Ох, усе мы ад адзін сабе хаваша! Колькі тамска трэба хоць адзін дзень святла, яны в пастроіцца не вылазця.

Петро зразумеў, што першай фразай Грамыка адымаў ён Бабкоў, а яму — на яго ваганні, на яго спробу прыкрыць слябовай засонавай згоду пааблаць. Гэта кінула за жыццё. Што цяпер лепш — катгарычна адмовіцца ці рашуча згадзіцца? Тое, што кінула гэты бацьчы, як кажуць, наскрозь і глыбей, чытае нават тва думкі, якія сапраўды часам сам ад сабе хаваш, ці ва ўсялякім разе не адразу даеш ім права ўплываць на рашэнні, — прымусяць адкінуць прач усялякую дыпламатыю і агаворкі.

— Пашлі. Было не было. Бюро нам усё адно не мінаваш. Не за гэта, дык за другое.

Петра бязтэжыла, што дома ў Грамыкі сямідзесяцігадова п'яцца, якая чаго добрага, яшчэ пачне «хрыстававацца». І дзеці — школьнікі, сын і дачка. Але Пяня і прапрадзедка, усё прадуладзеўнае і старэй, ні дзвені у хаце не было. Але былі ўжо тат Саша і Ленка і жонка Бабова з сыном ад першага мужа, што загнаў у партызаны, а атрыла Івана Дзіміявіча. Жылічныя памалі гаспадыні збіраў на стол, хоць там стаяла ўжо столькі смалаты, што ў галадзінна Шапталова закружылася ў галаву. Хутэй бы за стол!

Ды раптам на вуліцы загурчаў матор, фіркнуў чымнуў, заглух. Каля хаты старшыні спыніўся «Віцька».

— Анісіма! На нейкі момант усё яны — і мужчыны і жанчыны — анімаў, аспілі ў недарачных паставах, магналі, а больш неатуральных і смежных, чым гарадзіны, яго сям'я і ўсё акружэнне ў фінале «Рэвізора». Ніхто не ведаў, што рабіць.

Нарэшце, Грамыка скамандаваў шпатам, як у начной атамі: — За мной! — і гэтак жа, як на фронце, прыгнуўся, шымгнуў у дзверы. Бабкоў — за ім.

Каманда і дзеянне былі такімі рашучымі, што Петро таксама падначаліся і выскачыў следам за імі ў незабудаваныя сены.

За дзверыма стаяла лесева на гаршыча. Грамыка са спрытнасцю ката, за два бясшумныя скокі, апынуўся там, у падыршышы свайёй новай калі. Нязграбна палез па

